

TORNA A TV3 AMB UN PROGRAMA DE TRADICIONS I COSTUMS

L'any d'Espinàs

Narrador, articulista d'èxit, viatger incansable, Josep Maria Espinàs porta ja quatre edicions venudes del seu 'A peu per la Terra Alta'; i ha arribat a la quinzena d'El teu nom és Olga'.

L'estiu ha estat prou fructífer i el trobem ple de projectes, mentre busca el moment d'encetar l'escriptura d'un nou llibre de viatges.

Xulio Ricardo Trigo

Tot hom el coneix. Sovint la gent s'atura al carrer per a dir-li que tal o tal article de l'Avui, on escriu diàriament des de fa tretze anys, els ha agradat «d'allò més». Ell somriu, escolta amb atenció les històries i després en fa un article... Perquè Josep Maria Espinàs pren de la realitat els seus temes i a més se n'aprofita per a convertir-la en realitat viscuda. Espinàs no menysprea res que pugui suposar una experiència nova; així, ha fet TV, treballa en la premsa, escriu novel·les i contes, practica una mena d'antropologia certament peculiar... De tots aquests temes i d'algun més com ara la gastronomia, el món del llibre, els problemes de TV3 a València, vam parlar sota la més dura canícula d'agost; això no obstant, Espinàs va ser com una font d'idees, de paraules, com si el diàleg fóra una de les seves tasques quotidianes.

—*¿Quins són els orígens de la seva passió per la lectura, per la literatura en general? ¿Com i amb quins llibres es troba abans d'arribar a la seva primera maduresa literària?*

—Jo no sé si tinc tanta passió per la lectura; potser per la lectura en general sí, però no per les lectures que són considerades cultes. És veritat, però, que quan tenia nou o deu anys vaig llegir tots els llibres de Jules Verne, Salgari no em va agradar tant, però Verne, sí; m'interessava la geografia, el descobriment dels noms exòtics que sortien als seus llibres. Després, vaig fer lectures diverses i potser dolentes en molts casos ja que he llegit d'una manera irregular. Més tard vaig llegir molts llibres de poesia de tota mena, i vaig rebre la influència de la literatura nord-americana, que per a mi va ser important. Em referesc a Steinbeck, el Hemingway corresponent...

—*Fuster pensa que vostè i Pedrolo*

van fer la literatura que calia en aquell moment determinat.

—És possible que Pedrolo i jo féssim aquest tipus de literatura, però no crec que hagi estat d'una manera deliberada i conscient. Passats els anys, la gent acostuma a dir que feien això o allò perquè volien, i no és així, jo sóc fatalista i penso que les coses les faig perquè m'ha tocat fer-les; si tu ets una persona sensible amb la societat i tractes de connectar-hi, assimiles aquests estímuls que et duen a fer tal o tal cosa. També érem bastant conscients que aquest país sense prosa no podia funcionar.

L'Espinàs que va a peu

—*Després d'escriure A peu per la Terra Alta, que en pocs mesos va per la quarta edició, ara ha tornat a repetir l'experiència amb la comarca de la Llitera, a la franja de parla catalana d'Aragó. ¿Com se li va acudir fer aquests viatges a peu?*

—La idea de viatjar a peu i de fer un llibre amb l'experiència estan molt lligades. En la meua primera novel·la hi ha una citació de Mallarmé que diu: «Tot en aquest món existeix per a acabar convertint-se en llibre». Això és fals. Però en el meu cas tinc la impressió que no ho és tant. És, penso, una de les poques idees bones que he tingut en aquesta vida i hi he trobat satisfaccions personals, literàries i de tota mena. Un viatge a peu, encara que no sóc una persona amiga de fer frases brillants, és una manera de descobrir la modernitat; podria fer-me el profeta i dir que ja em seguiran, o alguna bajanada semblant, però no, ja que és una d'aquestes activitats humanes que sempre està per descobrir i per tant sempre és vàlida; el que passa és que la gent és bastant gandula perquè, quan jo els explico que està molt bé i perquè em donen tots la raó, però ningú es posa a caminar. Un viatge a peu és important com a experiència huma-

na, però té l'inconvenient que no et veu ningú. En canvi, si tu te'n vas a la costa, a l'estiu, doncs pots sortir als diaris molt fàcilment.

—*Però tota aquesta gent de l'interior que, vulgues o no, estan molt contaminats de modernor per les imatges de la TV, ¿no el veien d'una manera rara?*

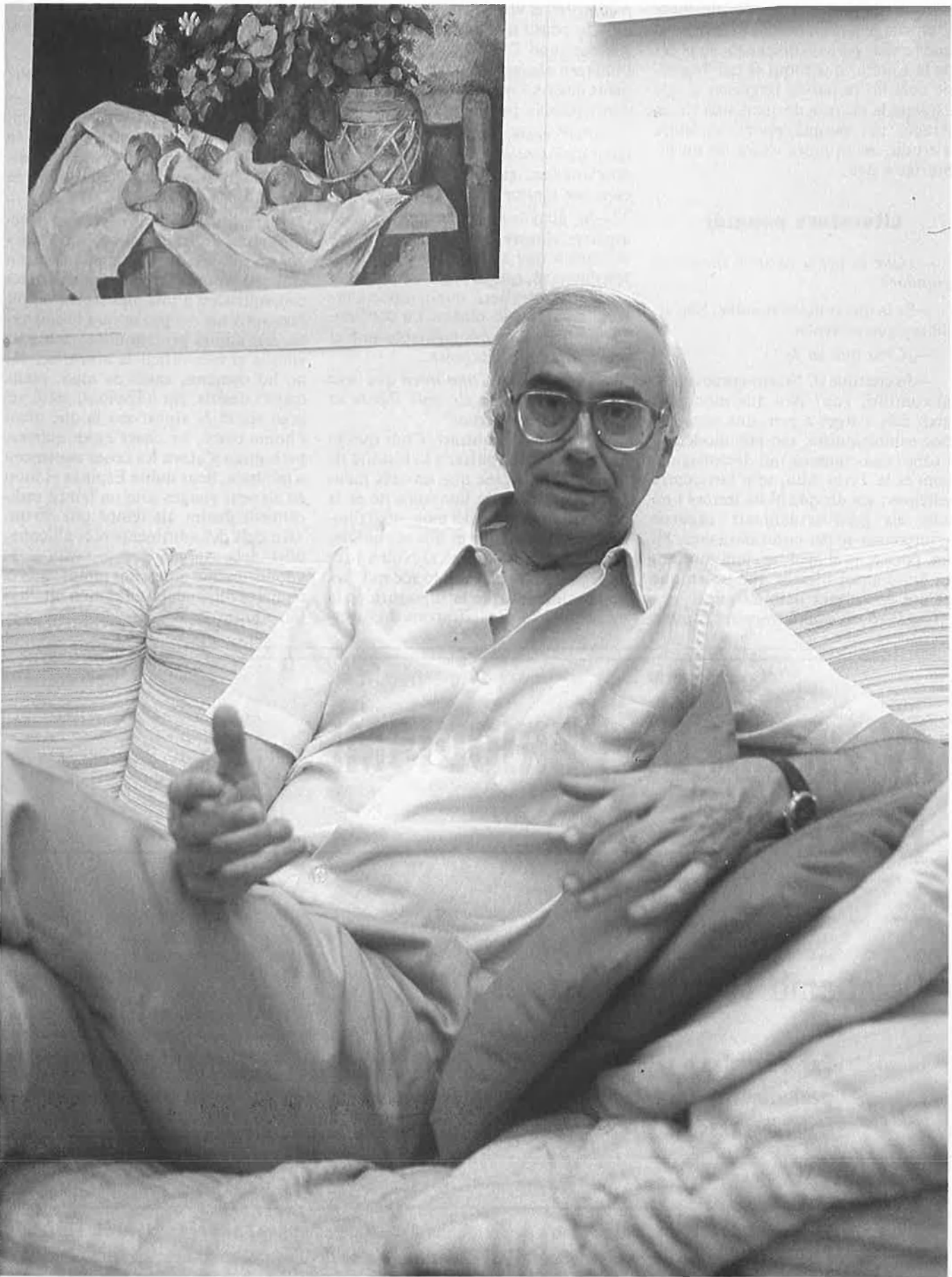
—La TV fa un important paper en aquests pobles en procés de despoblament... Abans d'encetar l'entrevista parlàvem de com els bars estan desapareixent i, és clar, tu arribes a un poble d'aquests caminant i trobes tres persones i la TV és l'únic punt de contacte que tenen fora del seu àmbit; fins i tot idiomàticament és important perquè a la Llitera es veu TV3, per exemple, o TV2 en català. S'han necessitat segles perquè aquests pobles tinguessin un punt de referència sobre la seva pròpia personalitat. Ara, tu em preguntes sobre si aquesta gent em veu d'una manera rara...

—*Sí, perquè aquests viatges seus, ¿no tenen alguna cosa de romàntic-me tardà?*

—M'interessaria més ser un romàntic tardà que un modern prematur, però no hi veig això, perquè el romàntic pot orientar-se molt a descobrir els altres, mirar-los, tenir sobre ells una actitud paternalista, enamorar-se de com viu aquella gent en un lloc tan diferent i no és la meua actitud. Si jo faig un viatge a peu, és en gran part perquè és molt útil per a mi, i la utilitat no ha estat mai un concepte romàntic.

—*¿Com treballa vostè en un viatge? ¿Pren notes? ¿Es documenta sobre els llocs?*

—El meu paper és molt modest, és fer un llibre de viatges, una crònica, a partir d'unes notes on jo escric allò que veig. No sóc cap savi que estudia en biblioteques per a aportar tot el que s'ha conegut sobre aquella comarca a través de generacions; hi ha altres persones que poden fer aquestes anàlisis. Jo

DOMÈNEC UMBERT

«Potser m'hauria d'administrar quatre o cinc anys de decadència per a aconseguir que es produís algun moviment d'homenatge dels que arriben quan la gent ja es mor».

sempre defenso que això és un llibre d'un viatge a peu i només hi explico el que he vist, però no demaneu, en el cas de la Llitera, que toqui el cas lingüístic com ho farien els lingüistes o que expliqui la història de quan això va ser Aragó, no, perquè no és un llibre d'erudit, és un llibre viscut, és un llibre fet a peu.

Literatura popular

—*¿Què és per a vostè la literatura popular?*

—És la que compra el poble. Són els llibres que es venen.

—*¿Creu que en fa?*

—Jo crec que sí. No em queixo gens, al contrari, ¿no? Ara que estic amb això dels viatges a peu, una cosa tan poc exhibicionista, tan poc moderna, i sobre una comarca tan desconeguda com és la Terra Alta, se'n fan quatre edicions; vol dir que hi ha lectors i no sols els intel·lectualitzats capaços d'intressar-se per coses estranyes. Hi ha, potser, en el meu cas, una confiança entre autor i lector que penso que es pot aconseguir amb els anys.

—*¿Però realment compren l'Espinàs*

o compren el viatge per la Terra Alta?

—Jo penso que en un 80% dels casos compren l'Espinàs. Que després l'utilitzen alguns per anar-hi i seguir els meus passos, cosa que s'ha fet, és una conseqüència posterior.

—*Però vostè, ¿què pensa d'aquesta incondicionalitat? Sembla que la gent no s'interessa tant pel llibre que es fa com per l'autor.*

—Sí, això és bastant empipador, té aspectes almenys empipadors, perquè m'exposo que la gent em tingui una consideració, que hi vegi l'amic que fa anys que tens, però que tampoc s'esforci a valorar-lo massa. La confiança és difícilment compaginable amb el prestigi, amb la sorpresa...

—*¿No el decep una mica que siga quin siga el tema els seus llibres es venguen sempre igual?*

—No, no, al contrari. Com que jo no he pretès mai passar a la història de la literatura, i crec que un dels meus errors és dir que la literatura no és la cosa més important del món, això t'impedeix immediatament que et considerin, que puguis aspirar al Nobel i tot un seguit de coses. Però jo sóc molt feliç considerant que la literatura és la meua manera d'explicar-me en deter-

minades facetes de la vida, que no en totes. Jo crec que deixaria d'escriure si la gent no em llegís.

—*¿Un autor s'acostuma a ser llegit?*

—Els que tenim la sort de ser llegits ens hi acostumen, i els que ho voldrien, no s'acostumen a no ser escriptors. Jo sóc escriptor perquè la gent em compra els llibres, encara que no sigui, és clar, l'única veritat.

Josep Maria Espinàs cerca en la seva bossa i en trau, com a bon fumador que és, una segona pipa que encén amb parsimònia. Els viatges a peu, les conseqüències d'una manera de viatjar poc cultivada ocupen encara la conversa. Als pobles protagonistes dels seus viatges el més difícil és aturar-se, res no ho demana, cases de maó, petits carrers deserts, per a Espinàs, però, «el gran secret és aturar-se» ja que quan l'home corre, les coses estan quietes, però quan s'atura les coses comencen a moure's. Sens dubte Espinàs es mou en els seus viatges sota un temps radicalment distint als temps que vivim. «Un dels descobriments més alligonadors dels viatges a peu —diu— és adonar-te que necessites temps, que el temps és fonamental en el món on t'has introduït».

IV PREMI DE PERIODISME EL TEMPS

Dotat amb 100.000 pessetes

Per a articles o reportatges inèdits, de temàtica lliure, incloent-hi la investigació periodística. Aquests articles hauran de constar, si més no, de sis folis, grandària holandès, escrits a doble espai i no podran excedir-ne els deu.

El lliurament dels originals s'haurà de fer abans del 20 de setembre, a la redacció d'EL TEMPS, Avda. del Baró de Càrcer, 40-13a. 46001-València. L'acte de lliurament coincidirà amb el dels Premis Octubre. La composició del jurat serà anunciada oportunament.

L'home públic

—Vostè ha practicat totes les vessants del periodisme, però, ¿sent una dissociació entre el periodista, el presentador de TV i l'escriptor? Vull dir, ¿considera que d'alguna manera cap de les múltiples vessants de la seva trajectòria eclipsa l'altra?

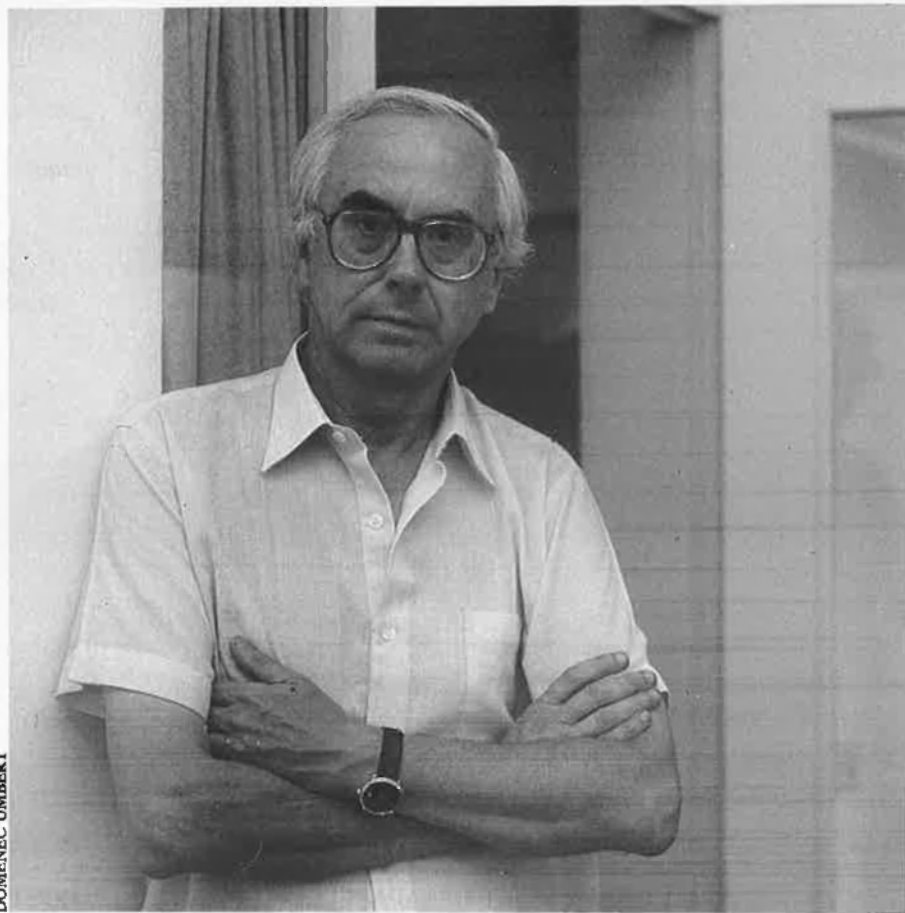
—Potser hauríem de començar una recuperació del sentit de les paraules. Jo crec que la gent que em llegeix està convençuda que llegeix un escriptor, però un escriptor com l'Espinàs que ha fet tota una altra munió de tasques. Jo m'estimo més que em llegeixi molta gent encara que no hi busquin un escriptor tan pur. No puc aspirar que em considerin només escriptor, això ho he d'acceptar i ho accepto de bon grat. Els crítics i els historiadors que fan literatura potser sí que haurien de descobrir de vegades més del que descobreixen i veure l'escriptor que hi ha darrere de l'Espinàs més públic. Però personalment no em fa cap falta això.

—¿Els crítics no li han fet el pes a Josep Maria Espinàs?

—Jo vaig llegir un article de Miquel Dolç elogiant les meves col·laboracions a l'*Avui* i, a part del Joan Triadú, ningú n'havia parlat, i són bastants milers de pàgines, al voltant de cinquanta volums de dues-centes o tres-centes pàgines. Si hagués organitzat un dietari partint d'aquests articles, haurien parlat, encara que fos malament. De tota manera, jo no em queixo gens, i tot intentant mirar-ho des de fora penso: home, un individu com l'Espinàs, que ha escrit tal quantitat de llibres no ha estat tingut en compte en el moment que es fan les definicions i es posen les etiquetes i s'estructura la història de la literatura del país. Però l'Espinàs potser és massa popular, està encara massa d'actualitat, encara ven llibres... Potser m'hauria d'administrar quatre o cinc anys de decadència per a aconseguir que es produís algun moviment d'homenatge dels que arriben quan la gent ja es mor, quan ja són totalment improductius. Però, és clar, jo m'estimo més continuar productiu fins que peti i llavors ja veurem...

—¿Vol dir que vostè no sent aquesta dissociació entre creació i periodisme i, a més, busca arribar a tot tipus de lector?

—Evidentment sí, i si faig un article més especialitzat, busco, de seguida, fer-ne un altre que pugui arribar a un més ampli espectre de lectors. Sent l'obligació d'escriure per a tothom.

DOMÈNEC UMBERT

«M'interessaria més ser un romàntic tardà que un modern prematur».

El punt delicat és trobar el comú denominador que em serveixi, el lloc de confluència.

—Darrere dels seus articles o de la seva obra més creativa s'endevina un treball lingüístic molt important.

—Jo no corregeixo mai allò que escriu, no he refet mai un llibre o un capítol. Si val, val i si no...

—Potser aquesta reflexió és prèvia...

—Sí, la veritat és que jo no escriu cap frase que no tingui construïda abans en la ment. ¡Impossible! Per això no sóc gaire ràpid escrivint. D'altra banda, la meua intenció no és tenir la llengua com a objectiu, sinó com a instrument, sense que m'enlluerni un enamorament que pot ser perjudicial a l'hora d'expressar una idea concreta. Moltes vegades en la literatura hi ha un excés de formalisme i, realment, molt poca comunicació amb el lector.

—¿Quina és la seva opinió sobre TV3 i els llibres?

—Bé, ara saps que es fa un programa, un programa concurs, *La caixa sàvia*. Jo crec que s'ha desbaratat una mica el tema i molts hi han volgut veure solucions salomòniques que estan molt lluny de la realitat. Però la TV no

ha de solucionar el problema dels llibres en aquest país, encara que hi pugui ajudar una mica.

—Vostè torna ara amb un nou programa a TV3.

—Sí, quan em van trucar, jo pensava que m'encomanarien un programa de llibres i, encara que és força difícil, crec que l'hauria acceptat, potser només per això, però em van demanar un programa de tradicions i costums que en diuen, allò de la TV antropològica famosa que no es va voler fer d'entrada a TV3. Jo he estudiat molt aquest programa, *Senyals*, que començarà al setembre, per tal de no fer-lo massa seriós, ni tampoc massa folklòric, és clar.

Han passat prop de quatre hores i un té la sensació d'haver conversat sense descans, d'haver-hi tocat molts temes, però alhora és com si tot estiguera al començament i la conversa amb Josep Maria Espinàs fóra encara possible durant llargues hores... El deixem ple de projectes: redactar el llibre de viatges sobre la Llitera, el nou programa de TV3, un llibre amb l'obra satírica d'en Josep Maria de Sagarra que ha fet en col·laboració amb Lluís Permanyer. Són moltes coses per a un any, potser l'any d'Espinàs. □